

تأثیر مهاجرت‌های بین‌المللی و وجوه ارسالی بر اقتصاد کشورها (مورد پژوهش: کشور هند)

علیرضا استعلاجی^۱

استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام (ره)، شهرری، تهران، ایران

ابراهیم فتحی نیا

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی - گرایش برنامه‌ریزی فضایی و کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۲/۰۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۲۵

چکیده

این تحقیق به صورت تحلیلی - توصیفی، برای بررسی تأثیر وجوه ارسالی در تاریخ‌های مختلف هند و تأثیر آن بر اقتصاد کلان و جنبه‌های رشد و توسعه این کشور می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش، به صورت کتابخانه‌ای و بررسی بنگاه‌های اقتصادی هند، بانک‌ها، مؤسسات مالی و کلیه کتاب‌ها، مقالات لاتین، و بهره از اطلاعات GIS، و ... می‌باشد. همچنین برای این کار، اطلاعات مربوط به وجوه ارسالی و برخی از متغیرهای اقتصاد کلان مانند GDP، PFCE، GDFC، پس انداز، سرمایه گذاری مستقیم خارجی، FII، صادرات، واردات و کسری تراز تجاری و غیره را برای دوره ۱۹۷۱-۲۰۰۸ مورد بررسی قرار گرفته است، که بر حسب آخرین اطلاعات و آمارهای منتشر شده توسط بانک مرکزی هندوستان، بانک جهانی و سازمان ملل از سال ۱۹۷۱ تا ۲۰۰۸ و همچنین برخی از اطلاعات از سال ۱۹۷۱ تا آپریل سال ۲۰۱۳ که آخرین آمارهای منتشر شده توسط بانک جهانی می‌باشد را شامل می‌شود. این مطالعه نشان می‌دهد که وجوه ارسالی به طور مداوم، و با سرعت بسیار سریع در حال افزایش است و حداقل در ۱۵ سال گذشته پیامدهای مثبت و قابل توجهی بر متغیرهای اقتصاد کلان که در بالا گفته شد دارد.

واژگان کلیدی: مهاجرت‌های بین‌المللی؛ وجوه ارسالی؛ اثرات اقتصادی؛ توسعه؛ هندوستان.

مقدمه

مهاجرت یکی از پدیده‌های مهم جمعیت‌شناختی و یکی از جنبه‌های تحلیل جمعیت است، پدیده‌های که به نقل و انتقال سکونت‌ی انسان از مکانی به مکان دیگر مربوط می‌شود (Sadjadpour, 2005: 64). مهاجرت به عنوان یک پدیده اجتماعی دارای پیامدها و بازتاب‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و سیاسی و امنیتی می‌باشد. یکی از مباحث مهم در بحث مهاجرت، ارتباط آن با توسعه به صورت انتقال وجوه یا حواله‌های ارسالی مهاجران به موطن اصلی خود یا همان مبدأ می‌باشد. و همچنین تأثیرات مهاجران در توسعه کشورهای مقصد (مهاجر پذیر) را نیز نباید نادیده گرفت. در سال‌های اخیر، وجوه ارسالی مهاجران بین‌المللی توجه بسیاری را بعنوان یک منبع بالقوه و جدید مالی برای تأمین سرمایه‌های فعالیت‌های توسعه‌ای خود جلب کرده است. وجوه ارسالی مهاجران یک بخش از درآمدهای دریافت شده کارگران مهاجر در کشورهای خارجی است که به وطن خودشان بازگشت داده می‌شود. اما باید در نظر داشت که وجوه ارسالی مهاجران تنها مختص به مهاجران بین‌المللی نمی‌باشد و مهاجران داخلی نیز همواره وجوهی را برای خانواده‌ها، خویشان و اجتماع مبدأ خود واریز می‌نمایند. پول بازگردانده به خانه (موطن اصلی، زادگاه) چه از مهاجران بومی یا بین‌المللی است که به عنوان وجوه ارسالی نشان داده شده است. و بر همین اساس جریان‌های مالی بخش مهمی از مناسبات بین کشورها را تشکیل داده است. و شیوه‌های متفاوتی برای جریان سرمایه و منابع مالی بین مقصد و مبدأ در سطح بین‌المللی (بین کشورها) و در سطح خرد (شهر و روستا) می‌باشد. و این جریان‌ها می‌تواند در هر دو جهت باشد (Akbariyan Roniz, 2006: 5). همچنین حواله‌های ارسالی یعنی پولی که مهاجران به وطن خود ارسال می‌دارند. عنصر کلیدی‌ای در واقعیت اقتصاد جامعه‌ی بسیاری از کشورهای مبدأ و مقصد مانند هند و فلیپین یا کشورهای تحت تأثیر مناقشات و کشورهای بعد از مناقشات مهاجرت می‌باشد (UNESCAP, 2004: 20-40). با توجه به مطالب گفته شده این تحقیق به دنبال ۲ هدف به صورت زیر می‌باشد:

الف: توجه به مهاجرت‌های بین‌المللی، وجوه ارسالی در فرایند برنامه‌ریزی و اثرات توسعه‌ای آن بر اقتصاد کلان هند؛ با توجه به بحث مهاجرت، وجوه ارسالی و توسعه؛

ب: ارائه و شناساندن اثرات وجوه ارسالی در توسعه روستایی و شهری و در نهایت توسعه ملی از طریق درآمدهای حاصل از آن؛ هم برای مسئولان و هم برای مردم محلی و آگاه شدن از اثرات مثبت آن و کاهش اثرات منفی آن از طریق برنامه‌ریزی و بهره‌برداری درست. (در کشور هندوستان)؛

در نهایت با توجه به اهداف و موضوع مورد نظر این پژوهش ۳ سؤال اساسی مطرح کرده و به صورت اصولی در پی پاسخ‌گویی به آن‌ها می‌باشد:

الف: آیا مهاجرت‌های بین‌المللی و وجوه ارسالی در توسعه اقتصاد کلان هند تأثیری داشته است؟

ب: آیا مهاجرت‌های بین‌المللی و وجوه ارسالی از لحاظ کمی و کیفی در روند توسعه و عمران اقتصادی این کشور تأثیر بسزایی داشته است؟

ج: آیا مهاجرت‌های بین‌المللی و وجوه ارسالی می‌تواند موجب رشد شاخص‌های توسعه ملی در کشور هند شود؟

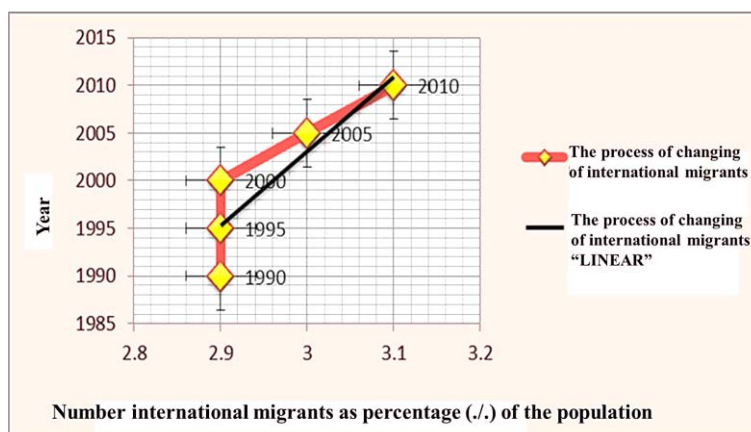
بنابر مطالب گفته شده و موضوع مورد بررسی؛ روش تحقیق در این پژوهش، به صورت تحلیلی و توصیفی، و نحوه گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و بررسی بنگاه‌های اقتصادی در هند، بانک‌ها، مؤسسات مالی و کلیه‌ی کتاب‌ها، رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها، فصل‌نامه‌ها، جراید، نقشه‌ها، سایت‌های اینترنتی، مقالات لاتین، و بهره از اطلاعات GIS، و ... می‌باشد. همچنین برای این کار، اطلاعات مربوط به وجوه ارسالی و برخی از متغیرهای اقتصاد کلان مانند GDP، PFCE، GDFC، پس انداز، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، FII، صادرات، واردات و کسری تراز تجاری و غیره را برای دوره ۱۹۷۱-۲۰۰۸ مورد بررسی قرار گرفته است، که بر حسب آخرین اطلاعات و آمارهای منتشر شده توسط، بانک مرکزی هندوستان، بانک جهانی و سازمان ملل از سال ۱۹۷۱ تا ۲۰۰۸ و همچنین برخی از اطلاعات از سال ۱۹۷۱ تا آپریل سال ۲۰۱۳ که آخرین آمارهای منتشر شده توسط بانک جهانی می‌باشد را شامل می‌شود.

جامعه آماری در این پژوهش همه افرادی است که از طریق شبکه‌های رسمی همانند بانکها و مؤسسات انتقال وجه، در کشور هند به انتقال وجوه خود پرداخته‌اند. که ما این داده‌ها را با توجه به مبدأ یعنی همان کشور هندوستان و اثرات آن بر اقتصاد کلان این کشور را در سطح جهانی بررسی کردیم. و تفاوت‌های آماری و اثرات مختلف مهاجرت‌های بین‌المللی و وجوه ارسالی را در توسعه کشورها و تأثیر آن را در شاخص‌های توسعه مانند GDP را بیان کردیم. و در نهایت با بررسی داده‌ها و آمارهای بدست آمده تأثیر مهاجرت‌های بین‌المللی و وجوه ارسالی را در توسعه بیان کردیم. لازم به ذکر است که کلیه داده‌های مورد استفاده در جداول و نمودارها حاصل از اطلاعات، بانک مرکزی هند و مؤسسات اقتصادی هندوستان و همچنین بانک جهانی و سازمان ملل می‌باشد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

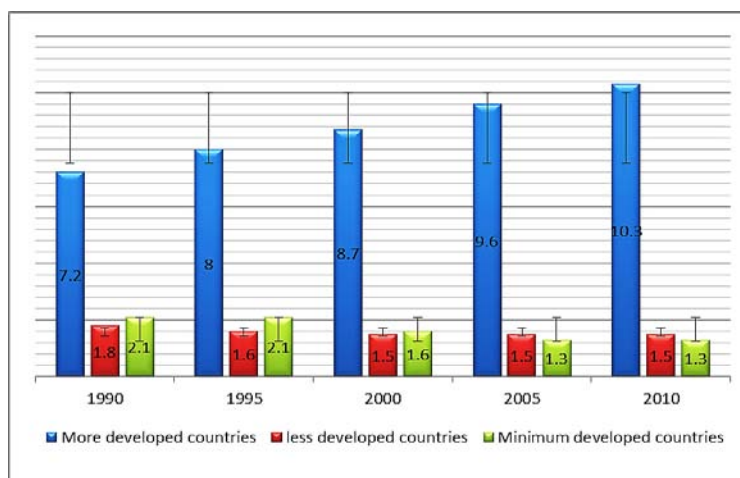
مهاجرت و وضعیت مهاجرت بین‌المللی

امروزه تعریف پذیرفته شده و جامعی برای مهاجرت وجود ندارد. تعریف‌ها در این مورد اغلب مبهم، بحث‌انگیز یا متناقض است و این ریشه در این حقیقت دارد که استفاده از واژه مهاجرت از کشوری به کشور دیگر و یا حتی درون یک کشور نیز متفاوت است (UN, 2008). هرگونه مهاجرت در ماورای مرزهای کشور را مهاجرت خارجی یا بین‌المللی می‌نامند (Aslani, 2009: 60). امروزه مهاجرت‌های بین‌المللی به صورت قسمتی از ساختار اقتصادی و اجتماعی کشورها درآمده و پیامدهای و نتایج مثبت و منفی این نوع مهاجرتها بیشتر کشورها را درگیر کرده است. طبق آمار سازمان ملل در سال ۲۰۱۰، مهاجران بین‌المللی ۳/۱ درصد جمعیت دنیا را شامل می‌شوند و نرخ تغییر سالیانه آنها به خصوص در کشورهای توسعه یافته در حال افزایش است. این وضعیت طی چند دهه اخیر تبدیل به موضوع حساسی در بحث‌های سیاسی کشورها به خصوص کشورهای با درآمد بالا گردیده و دارای اهمیت ویژه‌ای برای مسئولان این کشورهاست (Miguet, 2008: 637). نمودار زیر روند افزایش تعداد مهاجرین بین‌المللی را در طی دو دهه گذشته نشان می‌دهد.

نمودار (۱) روند تغییر افزایشی تعداد مهاجرین بین‌المللی از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰
منبع (UNP:2010)

از سوی دیگر، مهاجرت‌های بین‌المللی در کشورهای توسعه یافته، در حال توسعه و توسعه نیافته وضعیت‌های متفاوتی دارد. بر این اساس، همچنانکه در نمودار (۲)، با انحراف معیار آنها نشان داده شده است، اختلاف تعداد مهاجرین بین‌المللی در کشورهای توسعه یافته نسبت به کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته بسیار قابل توجه است. چنانکه در سال ۲۰۱۰ اختلاف این دو گروه از کشورها ده برابر بوده و در حالی که ۱۰/۳ درصد از جمعیت کشورهای توسعه یافته را مهاجرین بین‌المللی تشکیل می‌دهند، این رقم در دو گروه دیگر از کشورها برابر با ۱/۳ درصد است.

نمودار (۲) تعداد مهاجران بین‌المللی در نسبت با سطوح توسعه یافته
Source: United Nations, 2009

-تاریخچه مهاجرت و وجوه ارسالی به اقتصاد هند

مهاجرت نیروی کار در سراسر مرزهای ملی چیز جدیدی برای هند نیست. و آن را قرن‌ها پیش آغاز کرد. تماس با منطقه فارسی (ایران) و خلیج فارس و جنوب شرق آسیا، هم از نظر تجارت کالا و هم از نظر جنبش مردم (مهاجرت) به چند قرن پیش باز می‌گردد. اما مهاجرت کارگران در مقیاس بزرگتر و بین‌المللی بعدها بوجود آمد که بر می‌گردد به دوره استعمار این کشور و دوره بعد از مستقل شدن آن، در دوران مستقل، اولین مرحله از مهاجرت بین‌المللی در اوایل ۱۹۵۰ توسط یک حرکت از افراد با مهارت‌های فنی و تخصص حرفه‌ای برای کشورهای صنعتی

مانند ایالات متحده آمریکا، بریتانیا، و کانادا و غیره آغاز و مشخص شد. در مقیاس بسیار کوچکتر، مرحله دوم مهاجرت بین‌المللی تا حد زیادی به کشورهای صادرکننده نفت از شرق میانه که یک پدیده اخیر بوده وابسته است. این دوره در اواسط ۱۹۷۰ آغاز شد و در دهه ۱۹۸۰ به اوج خود رسید. هنگامی که افزایش قابل توجهی در قیمت نفت روی داد و رونق اقتصادی در این کشورها بالا گرفت باعث شد تا نیروی کار در این کشورها کاهش یابد و همین امر تعداد قابل توجهی از کارگران را از کشورهای مختلف از جمله هندوستان به سوی این کشورها برای درآمد و اشتغال که حاصل آن ارسال وجوه برای کشورهای مبدأ خود بودند شد. و کارگران ماهر، نیمه ماهر، درگروه‌های مختلف شخصی (خانوادگی) و گروهی و مذهبی (دسته، افراد با هر نوع مذهب) به سوی کشورهای مختلف از جمله کشورهایی که با افزایش قیمت نفت و رونق اقتصادی جویایی نیروی کار زیاد و ارزان بودند شد (Nayyar, 1994).

– وجوه ارسالی و توسعه

به تازگی جریان وجوه ارسالی از سوی مهاجران برای توسعه مناطق مهاجر فرست مورد توجه اساسی قرار گرفته است در این میان، محققان و سیاستگذاران معتقدند وجوه ارسالی فرستاده شده از سوی مهاجران در کاهش فقر و بهبود زندگی خانواده‌ها نقش حیاتی ایفا می‌کند (De Haas, 2006:565).

افزایش توجهات به موضوع وجوه ارسالی در این چند سال اخیر به افزایش حجم ارسال این وجوه به کشورهای کم درآمد و نقش آن در توسعه اقتصادی مناطق دریافت کننده مربوط می‌شود. چندین تعریف از وجوه ارسالی وجود دارد که از آن جمله است: وجوه ارسالی انتقال پول نقد از مکانی به مکان دیگر است (De Bruyn and wets, 2006:7). همچنین، چنان که وان دورن یادآور می‌شود، انواع مختلفی از وجوه ارسالی وجود دارد که می‌توان آنها را تشخیص داد. بین المللی یا داخلی، جمعی یا انفرادی، رسمی یا غیر رسمی، و نقدی یا غیر نقدی (VanDoorn, 2001:68). طبق برآورد بانک جهانی (World Bank, 2005). کشورهای در حال توسعه از طریق وجوه ارسالی ۱۲۶ هزار میلیارد دلار دریافت کرده‌اند که نسبت به سال ۲۰۰۳ ده هزار میلیارد دلار بیشتر بوده است (De Bruyn and wets, 2006:7). که در ادامه به اثرات مثبت و توسعه‌ای وجوه ارسالی بر توسعه پرداخته می‌شود:

– هزینه‌های ناشی از نقل و انتقال وجوه ارسالی

به طور معمول میانگین هزینه‌های حمل و نقل وجوه در سال ۲۰۰۴ به میزان ۱۲ درصد بوده است که البته این میزان را می‌توان از ۲٪ تا ۲۰٪ درصد بیان نمود چون با توجه به مقدار وجوه ارسالی به ۱۱ کشور کم درآمد در آفریقا، آسیا و اروپا ثابت نمود که هزینه‌ها کم‌تر و ارزان‌تر از مؤسسات بین‌المللی بوده است که این کار را انجام می‌دادند که بین ۷ تا ۱۲ درصد قرار داشت (Rapoport, 2005:89).

– اثرات وجوه ارسالی بر کشاورزی

شواهد نشان می‌دهند که تاثیرات وجوه ارسالی بر کشاورزی بسیار به هم پیوسته و در عین حال پیچیده است به این معنی که: در بعضی موارد مهاجرت و ارسال وجوه در تقویت سرمایه‌های خانواده در کشورهای مبدأ برای افزایش تولید کشاورزی سرمایه گذاری در این بخش مطلوب بوده (Lucas, 2006:19). البته مورد ذکر شده از کشوری به

کشور دیگر متفاوت است برای مثال: در بنگلادش ثابت شده است که مهاجرت‌های بین‌المللی در افزایش تولیدات کشاورزی از طریق سرمایه گذاری پول‌های ارسال شده در بخش کشاورزی و ایجاد و اشتغال مؤثر واقع شده است (Murat,2008: 32).

-اثرات وجوه ارسالی بر سلامت و آموزش

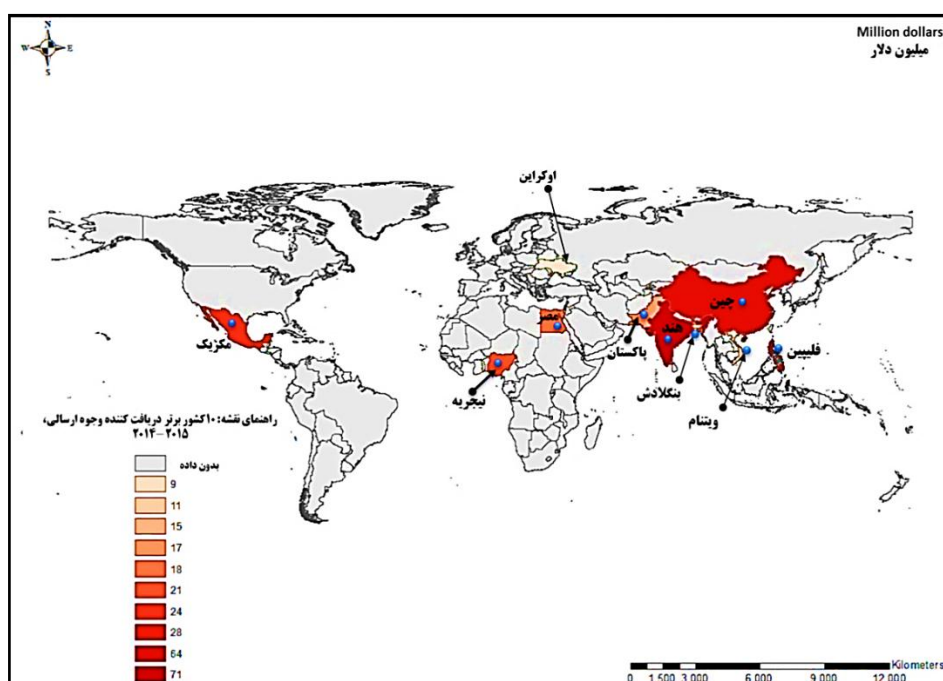
در سطح محلی وجوه ارسالی عموماً به بهبود استانداردهای زندگی کمک فراوانی نموده است. چنانچه که مهاجران به افزایش تنوع در آمدی و برخورداری اعضای خانواده خود از منابع غذایی در سطح خوب را فراهم نموده‌اند. همانند کمک‌هایی به خانواده خود جهت دسترسی به خدمات بهداشتی و فرستادن بچه‌های خود به مدارس بوده است چنانچه که نظریات واگرایی به اثرات مهاجرت و وجوه ارسالی در سلامت و آموزش تاکید دارند. به طوری که بعضی از محققان دریافته‌اند که سلامت و وضعیت آموزشی بچه‌ها در کشورهای جنوب صحرای آفریقا وابستگی زیادی به مهاجرت اعضای خانواده در جهت بهبود وضعیت تحصیلی و سلامتی آنها دارد. در حالی که بعضی از محققان بر این باورند که اثرات مهاجرت نمی‌تواند همیشه مثبت تلقی شود چون که هزینه‌های اجتماعی و انسانی برای نسل‌های آینده به شدت افزایش و سخت می‌گردد. اما در حالت کلی مطالعات نشان داده است که ارسال وجوه در بهبود سلامت اثرات مثبتی را دارد. مطالعه‌ای که در چندین کشور آمریکای لاتین مانند مکزیک صورت گرفته نشان دهنده بهبود وضعیت سلامت کودکان بوده است و همچنین در نیکاراگوئه و گاتمالا و بویژه در بین نواحی بسیار کم درآمد مؤثر واقع شده است (Lipton,1980:231)؛ (Mckinley,2003:257).

-وجوه ارسالی، کاهش فقر و بی عدالتی

به نظر می‌رسد که اجماع نظر کلی در رابطه با اینکه وجوه ارسالی باعث کاهش فقر می‌شود وجود دارد به این طریق که این حواله‌ها یک منبع مهم و درآمد پایدار برای بسیاری از خانوادها در کشورهای در حال توسعه و به خصوص در مناطق روستایی در غلبه بر بحران‌های مالی، تورم، کمبود می‌باشد. چنانچه آمارهای ۷۱ کشور در حال توسعه این را ثابت نموده است. همانند کشورهای گاتمالا، اوگاندا که ۱۱ درصد نرخ فقر را در آن‌ها کاهش داده است و در اوگاندا ۵ درصد فقر را کاهش داده است (Ratha,2007:76).

همانطور که گفته شده وجوه ارسالی حاصل از مهاجرت‌های بین‌المللی اثرات بسیار مثبت در کشورهای دریافت کننده دارد، در این بین با بررسی‌های که در داده‌های بانک جهانی داشتیم نشان داده که؛ بانک جهانی در اکتبر سال ۲۰۱۴-۲۰۱۵ به ارائه گزارشی پیرامون وضعیت جریان ارسال وجه مهاجران در جهان پرداخته است. به استناد آمار سازمان ملل، بیش از ۲۳۰ میلیون نفر در کشوری غیر از کشور محل تولدشان زندگی می‌کنند، و بالای ۷۰۰ میلیون نفر در درون کشورهای خود دست به مهاجرت زده‌اند. در دهه‌ی پیش رو عوامل جمعیتی، جهانی شدن و تغییرات آب و هوایی موجبات افزایش روند مهاجرت‌های بین‌الملل و داخلی را فراهم خواهد کرد. این گزارش عنوان می‌دارد که پدیده مهاجرت بین‌المللی، درآمد جهانی را افزایش خواهد داد. بر این اساس، افزایش صدور مجوز برای مهاجرت نیروی کار به کشورهای توسعه یافته و ثروتمند، موجب افزایش بهره‌وری و در ادامه افزایش تولید و درآمد کشورهای کمتر توسعه یافته خواهد شد. به نظر می‌رسد مهمترین عامل افزایش درآمدهای ناشی از مهاجرت، پدیده

«جریان ارسال وجه» می‌باشد که در جهت عکس جریان مهاجران کار پدید می‌آید. در ادامه به برخی از نتایج مثبت جریان ارسال وجه از کشورهای پیشرفته به کشورهای در حال توسعه اشاره شده است، نتایج مثبتی از جمله کاهش سطح و شدت فقر، انباشت بالاتر سرمایه انسانی، افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در حوزه آموزش و سلامت، دسترسی بهتر به فناوری اطلاعات و ارتباطات، بهبود دسترسی به خدمات مالی رسمی، افزایش سرمایه‌گذاری در حوزه کسب و کارهای کوچک، افزایش کارآفرینی، آمادگی بالاتر به جهت مقابله با خطرات ناگهانی مانند خشکسالی، زلزله، گردباد و بالاخره کاهش کار کودکان را در پی خواهد داشت. همانطور که در نقشه (۱) مشاهده می‌کنید ۱۰ کشور برتر دریافت‌کننده وجوه در سطح بین‌المللی در سال ۲۰۱۴-۲۰۱۵ آورده شده است؛ که هند (با جذب ۷۱ میلیون دلار)، چین (۶۴ میلیون دلار)، فیلیپین (۲۸ میلیون دلار) و مکزیک (۲۴ میلیون دلار)، نیجریه (۲۱ میلیون دلار)، مصر (۱۸ میلیون دلار)، پاکستان (۱۷ میلیون دلار)، بنگلادش (۱۵ میلیون دلار)، ویتنام (۱۱ میلیون دلار) و اوکراین (۹ میلیون دلار) از مهم‌ترین دریافت‌کنندگان وجوه ارسالی به شمار می‌آیند (IMF, world Bank world). همچنین می‌توان با آمارها و داده‌هایی که در نقشه شماره ۱ وجود دارد تحلیل کرد که ۱۰ کشور دریافت‌کننده وجوه در جهان در هر سه قاره آسیا، آفریقا، و آمریکا پراکنده شده‌اند که نشان‌دهنده ارزش این وجوه‌ها و مهاجرت در سرتاسر جهان می‌باشد. و با بررسی این ۱۰ کشور مشاهده می‌شود که بیشتر این کشورهای در حال توسعه و یا توسعه نیافته می‌باشند یعنی اینکه به دلایل مختلف از جمله جمعیت زیاد این کشورها مانند هند و چین و یا نبود درآمد کافی و اشتغال باعث شده است تا در این ۱۰ کشور موج مهاجرت و در نهایت ارسال وجوه به مبدأ یعنی کشور مادر بالا باشد.

نقشه (۱): ۱۰ کشور برتر دریافت‌کننده وجوه در جهان (میلیون دلار) ۲۰۱۵-۲۰۱۴

Source: Research findings

در خصوص پژوهش، حاضر و نقش آن در ایجاد توسعه و در نهایت تأثیر آن در کشورهای مختلف، کارهای انجام شده است. که ما چند مورد از آن را بیان می‌کنیم:

بر طبق مطالعه راتا (۲۰۰۳) مهاجرت همواره نفرین نیست و می‌تواند باعث ایجاد اثر مثبت بر اقتصاد کشورها شود. وی معتقد است که اغلب مهاجران ماهر در کشورهای مقصد درآمدهای بیشتری نسبت به زمانی که در کشور خود فعالیت می‌کردند، کسب می‌کنند و از این طریق می‌توانند ارزش خارجی بیشتری را عاید کشور خود نمایند. با ورود ارزش خارجی بیشتر در قالب وجوه ارسالی نیروی کار، رشد اقتصادی کشور مبدأ افزایش می‌یابد. بنابراین اثرات منفی مهاجرت به واسطه وجوه ارسالی نیروهای ماهر تا حدودی جبران می‌شود.

رایاپورت و داکوار (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای با عنوان «اقتصاد وجوه ارسالی نیروی کار» بیان می‌کنند که به طور کلی وجوه ارسالی نیروی کار در بلند مدت اثر مثبتی بر رشد اقتصادی کشورهای مبدأ دارد. این اثر بستگی به سیاست‌های دولت در قبال مهاجران دارد. در این ارتباط دو سیاست نسبتاً معتدل می‌تواند اتخاذ شود. اول؛ افزایش وجوه ارسالی با استفاده از تعداد معینی از مهاجران. این هدف اساساً موضوع توسعه مالی است. بدیهی است که تشویق مهاجران برای ایجاد حساب پس انداز به شکل ارزش خارجی در بانک‌های بین‌المللی می‌تواند هزینه مبادلاتی ارسال وجوه را کاهش داده و منجر به افزایش وجوه ارسالی مهاجران شود. دوم؛ دولت می‌تواند با اعمال سیاست‌هایی مانند کاهش تعرفه واردات کالاهای سرمایه‌ای و تربیت رایگان مدیران کارآفرین، باعث افزایش ارزش اجتماعی دلارهای فرستاده شده مهاجران شود.

مورات و دیگران (۲۰۰۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «دیاسپورای ایتالیایی‌ها و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی» به بررسی رابطه علیت میان نیروی کار مهاجر و غیر مهاجر و هر دو جریان ورود و خروج سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداخته‌اند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که جهت علیت این رابطه از سمت نیروی کار مهاجر و غیر مهاجر به سمت جریان ورود و خروج سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است و این رابطه مستقیم و معنی‌دار است.

رضوانی، فتحی‌نیا، حاجیلو (۲۰۱۴)، در مقاله‌ای تحت عنوان، *Meta-analysis of globalization effects, international immigration and remittance funds on the development of the world countries*، به این نتیجه رسیده‌اند که وجوه ارسالی چه از منظر بین‌المللی و چه از نظر ملی باعث ایجاد جریان‌ات و تعاملات اقتصادی و حتی فرهنگی و اجتماعی بین کشورها می‌گردد که اگر به صورت برنامه‌ریزی شده و نظام‌مند از آن بهره‌برداری شود بدون شک در توسعه و تأمین مالی و بویژه افزایش سطح رفاه جوامع و کشورها نقش موثری خواهد داشت (Rezvani et al, 2014: 1-14).

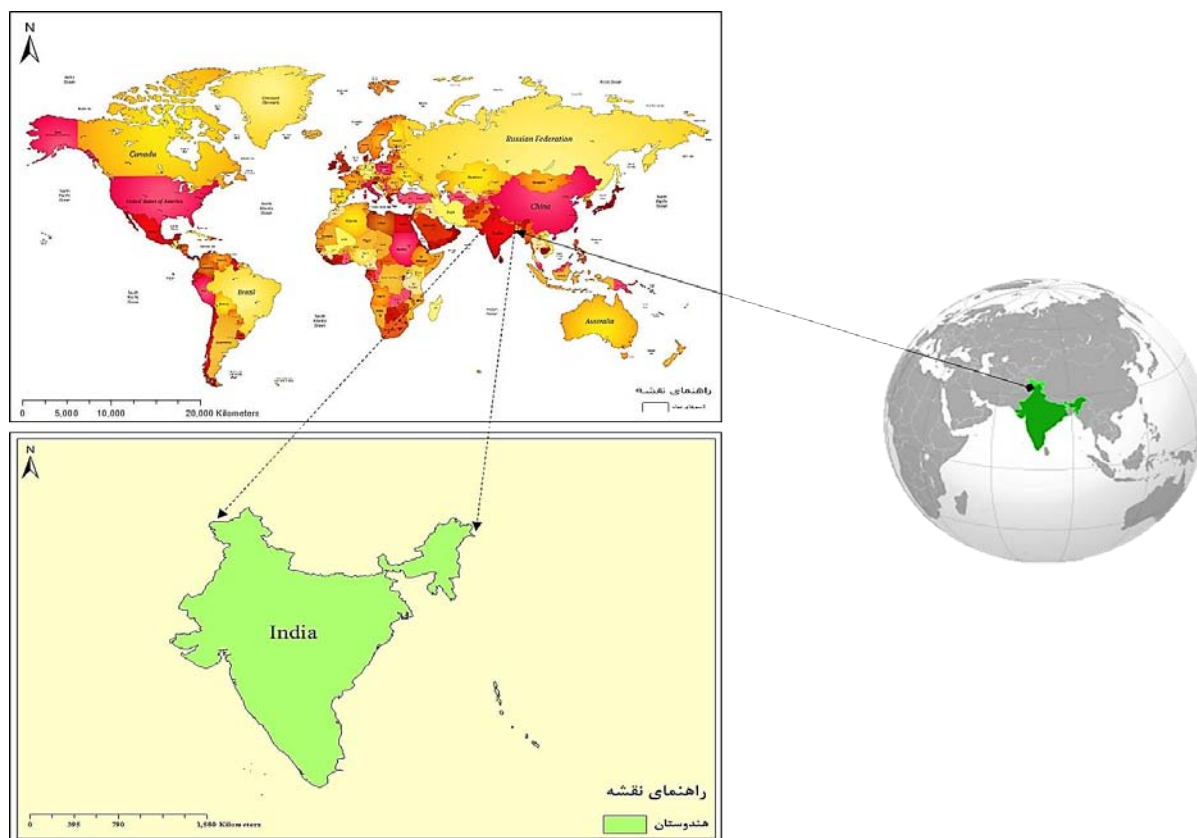
فتحی‌نیا، و شاهد، (۲۰۱۶)، در مقاله‌ای تحت عنوان، جهانی شدن و تحلیل فضایی مهاجرت؛ وجوه ارسالی و توسعه در سطح بین‌المللی (با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS)، که جامعه آماری در این پژوهش همه افرادی بوده‌اند که از طریق شبکه‌های رسمی همانند بانک‌ها و مؤسسات انتقال وجه، در ۱۹۸ کشور به انتقال وجوه خود پرداخته‌اند. که ما این وجوه ارسالی را با توجه به مبدأ و مقصد آنها در توسعه کشورها و تأثیر آن را در شاخص‌های توسعه مانند GDP را بیان کرده و همچنین در کشورهای در حال توسعه وجوه ارسالی را تا سال ۲۰۱۵ با بررسی سرمایه‌گذاری خارجی، کمک‌های توسعه‌ای رسمی مقایسه و نتایج آن را توضیح دادیم. در این پژوهش از نرم‌افزارهای EXCEL و نرم‌افزار GIS ۱۰ برای تجزیه و تحلیل آمارها استفاده کرده‌ایم. نتایج نشان داد که وجوه

ارسالی به طور مداوم در حال افزایش است و حداقل در ۱۵ سال گذشته پیامدهای مثبت و قابل توجهی بر متغیرهای اقتصادکلان کشورهای برتر که در بالا گفته شد دارد (fathi nia and shahed,2016:1-15).

محدوده و قلمرو پژوهش

هند یا هندوستان یک واژه پارسی و برگرفته از کلمه سند است و "ستان" یا "استان" یا "است" معنی ناحیه و سرزمین می‌دهد. هندوستان با نام رسمی هند (بهارت گنراجیا) (**हिन्दुस्तान**) و انگلیسی (بین‌المللی) (India) کشوری در جنوب آسیا و در طول جغرافیایی ۲۰ درجه، ۳۵ دقیقه، ۲۶ ثانیه شمالی، و عرض جغرافیایی ۷۸ درجه، ۵۷ دقیقه، ۳۷ ثانیه شرقی، و با جمعیت (۱۲۴۳۲۹۰۰۰۰) که ۱۷.۴ درصد از جمعیت جهان را شامل می‌شود قرار گرفته است. (سازمان ملل، آوریل، ۲۰۱۴). این کشور از شمال غرب با پاکستان، از شمال با چین، بوتان، نپال و تبت، و از شمال شرق با میانمار (برمه)، بنگلادش و از جنوب شرق با سری لانکا (سیلان) همسایه است. همچنین این کشور از سه جهت به وسیله اقیانوس هند، خلیج بنگال و دریای عمان، محاط شده است. مساحت این کشور با احتساب دریاچه‌ها و خلیج‌هایش ۳۲۸۷۲۴۰ کیلومتر مربع می‌باشد و از این نظر، هفتمین کشور پهناور جهان محسوب می‌گردد. (گودوین، ۱۳۸۴، ۱۲۵). همچنین این کشور بیش از سی و پنج شهر بزرگ با جمعیت بالای یک میلیون نفر دارد. بمبئی، دهلی، کلکته، مدرس، بنگلور، حیدرآباد، آگرا، میسور، جی پور، گوا، پونا، بوپال، تریفن‌درام، سورت، کانپور و احمدآباد از جمله شهرهای مهم این کشور پهناور می‌باشد. (Library of Indian Congeress, 2004, 1).

نقشه ۱- موقعیت منطقه مورد مطالعه نگارندگان (اطلاعات GIS)

Source: Research findings

یافته‌های تحقیق

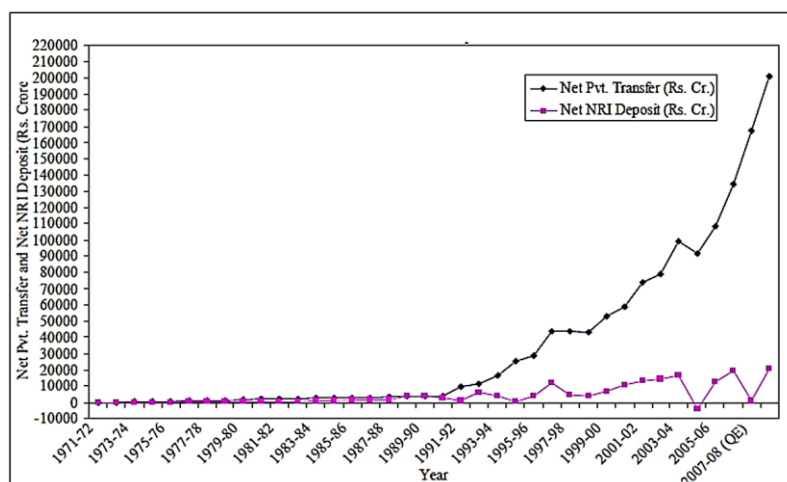
- روندهای وجوه ارسالی: و پرش کوانتومی آن در عصر جهانی شدن (هندوستان)

در موازنه و تعادل آمار پرداخت‌ها در هندوستان؛ وجوه ارسالی در هند را می‌توان به عنوان یک منبع مورد اعتبار در شناسایی حساب خالص پرداخت‌های انتقالی و خصوصی افراد بر حسب حساب جاری آنها شناخت. بر این اساس و با برآورد وجوه ارسالی افراد؛ در دوره‌های زمانی ۱۹۷۱ تا ۲۰۰۸ می‌توان نمودار (۳) را ترسیم کرد که نشان از افزایش وجوه ارسالی به اقتصاد هند از طریق ارسال افراد و خانواده‌ها در سالهای مختلف را نشان می‌دهد.

جدول (۱): نقل و انتقالات شبکه خصوصی (وجوه ارسالی) و سپرده‌های NRI خالص به اقتصاد هند؛ بر حسب (روپیه)

Year	Net Pvt. Transfers Deposits (Remittances)	Net NRI Deposits	GDP at MP (Constant Price 1999-00)	Remittances as percentage of GDP
۱۹۷۱-۷۲	۱۰۴	۰	۲۵۵۵۸۴	۰.۰۲
۱۹۷۲-۷۳	۹۹	۰	۵۲۲۶۹۸	۰.۰۲
۱۹۷۳-۷۴	۱۴۶	۰	۵۴۰۰۴۵	۰.۰۳
۱۹۷۴-۷۵	۲۲۹	۰	۵۴۶۴۴۳	۰.۰۴
۱۹۷۵-۷۶	۴۴۱	۳۶	۵۹۶۴۲۸	۰.۰۷
۱۹۷۶-۷۷	۷۵۵	۱۷۶	۶۰۶۳۰۱	۰.۱۲
۱۹۷۷-۷۸	۱۱۰۲	۲۰۰	۶۵۰۳۱۱	۰.۱۷
۱۹۷۸-۷۹	۱۰۹۳	۱۶۵	۶۸۷۴۳۵	۰.۱۶
۱۹۷۹-۸۰	۱۷۵۴	۱۶۲	۶۵۱۴۳۰	۰.۲۷
۱۹۸۰-۸۱	۲۱۲۵	۱۷۸	۶۹۵۳۶۱	۰.۳۱
۱۹۸۱-۸۲	۲۰۲۵	۲۰۶	۷۳۷۰۷۸	۰.۲۷
۱۹۸۲-۸۳	۲۴۱۷	۳۸۳	۷۶۲۶۲۲	۰.۳۲
۱۹۸۳-۸۴	۲۶۳۷	۷۰۹	۸۱۸۲۸۸	۰.۳۲
۱۹۸۴-۸۵	۲۹۶۷	۸۷۹	۸۴۹۵۷۳	۰.۳۵
۱۹۸۵-۸۶	۲۷۰۱	۱۷۶۷	۸۹۴۰۴۱	۰.۳۰
۱۹۸۶-۸۷	۲۹۷۶	۱۶۵۰	۹۳۶۶۷۱	۰.۳۲
۱۹۸۷-۸۸	۳۴۹۹	۱۸۴۰	۹۷۳۷۳۹	۰.۳۶
۱۹۸۸-۸۹	۳۸۴۱	۳۶۳۶	۱۰۶۷۵۸۲	۰.۳۶
۱۹۸۹-۹۰	۳۷۹۸	۴۰۰۰	۱۱۳۱۱۱۱	۰.۳۴
۱۹۹۰-۹۱	۳۷۱۲	۲۷۵۶	۱۱۹۳۶۵۰	۰.۳۱
۱۹۹۱-۹۲	۹۳۸۲	۱۰۰۸	۱۲۰۶۳۴۶	۰.۷۸
۱۹۹۲-۹۳	۱۱۲۲۶	۶۰۹۷	۱۲۷۲۴۵۷	۰.۸۸
۱۹۹۳-۹۴	۱۶۵۱۴	۳۷۸۰	۱۳۳۳۱۲۳	۱.۲۴
۱۹۹۴-۹۵	۲۵۴۱۷	۵۳۹	۱۴۲۱۸۳۱	۱.۷۹
۱۹۹۵-۹۶	۲۸۶۶۰	۳۸۲۱	۱۵۲۹۴۵۳	۱.۸۷
۱۹۹۶-۹۷	۳۳۹۶۹	۱۱۸۹۴	۱۶۴۵۰۳۷	۲.۶۷
۱۹۹۷-۹۸	۴۳۷۶۵	۴۳۲۵	۱۷۱۱۷۳۵	۲.۵۶
۱۹۹۸-۹۹	۴۳۲۴۲	۴۰۶۰	۱۸۱۷۷۵۲	۲.۳۸
۱۹۹۹-۰۰	۵۳۱۳۲	۶۷۰۹	۱۹۵۲۰۳۵	۲.۷۲
۲۰۰۰-۰۱	۵۸۱۱۱	۱۰۵۶۱	۲۰۳۰۷۱۱	۲.۹۰
۲۰۰۱-۰۲	۷۳۶۳۳	۱۳۱۲۷	۲۱۳۶۶۵۱	۳.۴۵
۲۰۰۲-۰۳	۷۹۲۲۹	۱۴۴۲۴	۲۲۱۷۱۳۳	۳.۵۷
۲۰۰۳-۰۴	۹۹۱۶۵	۱۶۸۶۹	۲۴۰۲۷۲۷	۴.۱۳
۲۰۰۴-۰۵	۹۱۹۷۱	۴۴۳۹	۲۶۰۲۰۶۵	۳.۵۳
۲۰۰۵-۰۶	۱۰۸۵۶۵	۱۲۴۵۷	۲۸۴۴۹۴۲	۳.۸۲
۲۰۰۶-۰۷	۱۳۴۶۰۸	۱۹۵۷۴	۳۱۲۰۰۳۱	۴.۳۱
۲۰۰۷-۰۸	۱۶۷۵۰۱	۷۰۶	۳۴۰۲۷۱۶	۴.۹۲
۲۰۰۸-۰۹	۲۰۳۲۰۹	۲۰۴۳۱	۳۶۰۹۴۲۵	۵.۶۳

منبع: هند بوک RIB. آمارهای اقتصاد هند (۲۰۱۰-۲۰۰۹)

نمودار (۳): روند وجوه ارسالی به اقتصاد هند

پس همانطور که نمودار (۳) و جدول (۱) نشان می‌دهند میزان وجوه ارسالی به هند در طول دهه ۱۹۷۰ به طور پیوسته افزایش یافته است. و کم و بیش در دهه ۱۹۸۰ هم بدون تغییر در سطح (میزان ارسالی وجوه) باقی مانده است. و در دهه ۱۹۹۰ به شدت افزایش یافته است که داده‌ها و اطلاعات مورد نظر در نمودار ۳ و جدول ۱ نشان می‌دهد که بیشترین افزایش در طول سالهای ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۷ صورت گرفته است. همچنین با توجه به آمارهای بدست آمده مشاهده می‌شود که وجوه ارسالی به هند در طول دوره ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۸ حدود ۲۰ برابر افزایش یافته است، و هند بزرگترین دریافت کننده وجوه ارسالی شناخته می‌شود. در مدت زمان بررسی سال ۱۹۷۱ تا ۲۰۰۸ یعنی در یک دوره مطلق، وجوه ارسالی در حدود ۵۲ میلیارد دلار بود که بیش از هر نوع از جریان سرمایه به هند از جمله FDIS، FIIS و غیره می‌باشد. در مورد درصد تولید ناخالص داخلی در قیمت بازار، وجوه ارسالی در حدود ۰.۰۲ درصد در سال ۱۹۷۱ به ۰.۷۸ درصد در سال ۱۹۹۱ و ۵.۶۳ درصد در سال ۲۰۰۸ بوده است (یعنی در این سال‌ها تأثیر وجوه ارسالی در تولید ناخالص هندوستان افزایش یافته است). همچنین با بررسی ۲۱۴ کشور جهان؛ و دریافت آخرین اطلاعات از سازمان ملل و بانک جهانی در آپریل سال ۲۰۱۳؛ و رتبه بندی آن در محیط نرم‌افزار GIS می‌توان نتیجه گرفت که هنوز هم کشور هندوستان با دریافت ۶۹.۳۵۰ میلیون دلار هنوز هم رتبه اول را در دریافت وجوه ارسالی در جهان دارد. و بعد از آن به ترتیب چین ۶۰.۲۴۶، فیلیپین ۲۴.۴۵۳، مکزیک ۲۳.۲۱۹، نیجریه ۲۰.۵۶۸، مصر ۲۰.۵۱۵، فرانسه ۱۹.۴۵۱، بنگلادش ۱۴.۰۶۰، پاکستان ۱۴.۰۱۰، آلمان ۱۳.۶۵۵، قرار دارند (World Bank 1970-2013).

– وجوه ارسالی به عنوان یک منبع تأمین مالی توسعه خارجی (هندوستان)

پس از بررسی و بحث در مورد پول‌های ارسالی از نظر تعداد، در این مقاله، به تأثیر آن بر جنبه‌های توسعه بحث می‌شود. در دوره‌های اخیر، گفته می‌شود که وجوه ارسالی یکی از منابع پایدار مالی در امر توسعه می‌باشد. و نقش مهمی در توسعه اقتصادی در سطح کلان و خرد، هر کشور؛ بخصوص کشورهای توسعه نیافته یا در حال توسعه دارد. و امروزه وجوه ارسالی و تأثیر آن در سطح کلان را؛ ارزان‌ترین، بزرگ‌ترین منبع سرمایه با حداقل ریسک در سرمایه گذاری خارجی یا امور مالی توسعه خارجی می‌دانند.

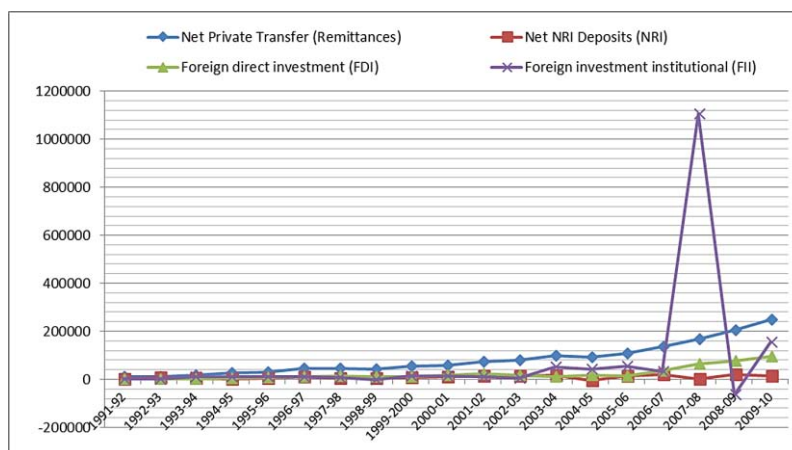
در جدول (۲)، ما وجوه ارسالی را با دیگر جریان سرمایه مانند سپرده، خالص NRI، و سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) و سرمایه گذاری خارجی نهادی (FII) مقایسه کردیم. و بر حسب آمارها و داده‌ها به این نتیجه رسیدیم که سهم وجوه ارسالی در هندوستان از نظر ذخایر ارز خارجی بزرگترین منبع می‌باشد. حتی بزرگتر از سرمایه گذاری مستقیم خارجی یعنی (FDI). همچنین در این جدول؛ وجوه ارسالی ۱۹ درصد از کل ذخایر خارجی هندوستان در سال ۲۰۱۰-۲۰۰۹ می‌باشد. همچنین به دلایل مختلف از جمله افزایش سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) و سرمایه گذاری خارجی نهادی (FII)؛ نسبت سهم وجوه ارسالی در ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۰ نسبت به دوره قبل خود کمتر می‌باشد.

جدول (۲): عمده جریان سرمایه به اقتصاد هند (روپیه)

Remittances As percentage of Foreign exchange Reserve	Foreign Exchange Reserve	Foreign investment institutional (FII) 1	Foreign direct investm ent (FDI)	Net NRI Deposits (NRI)	Net Private Transfer (Remittances)	Year
-	۲۳۸۵۰	۱۰	۳۱۶	۱۰۰۸	۹۳۸۲	۱۹۹۱-۹۲
۳۹.۳۴	۳۰۷۴۴	۷۴۸	۹۶۵	۶۰۹۷	۱۱۲۲۶	۱۹۹۲-۹۳
۳۶.۵۱	۶۰۴۲۰	۱۱۱۸۸	۱۸۳۸	۳۷۸۰	۱۶۵۱۴	۱۹۹۳-۹۴
۲۷.۳۳	۷۹۷۸۱	۱۲۰۰۷	۴۱۲۶	۵۳۹	۲۵۴۱۷	۱۹۹۴-۹۵
۳۱.۸۶	۷۴۳۸۴	۹۱۹۲	۷۱۷۲	۳۸۲۱	۲۸۶۶۰	۱۹۹۵-۹۶
۳۸.۵۳	۹۴۹۳۲	۱۱۷۵۸	۱۰۰۱۵	۱۱۸۹۴	۴۳۹۶۹	۱۹۹۶-۹۷
۴۶.۳۲	۱۱۵۹۰۵	۶۷۹۴	۱۳۲۲۰	۴۳۲۵	۴۳۷۶۵	۱۹۹۷-۹۸
۳۷.۷۶	۱۳۸۰۰۵	-۲۷۵	۱۰۳۵۸	۴۰۶۰	۴۳۲۴۲	۱۹۹۸-۹۹
۳۱.۳۳	۱۶۵۹۱۳	۱۳۱۱۲	۹۳۳۸	۶۷۰۹	۵۳۱۳۲	۱۹۹۹-۲۰۰۰
۳۲.۰۲	۱۹۷۲۰۴	۱۲۶۰۹	۱۸۴۰۶	۱۰۵۶۱	۵۸۸۱۱	۲۰۰۰-۰۱
۲۹.۸۲	۲۶۴۰۳۶	۹۲۹۰	۲۲۶۳۰	۱۳۱۲۷	۷۳۶۳۳	۲۰۰۱-۰۲
۲۷.۸۹	۳۶۱۴۷۰	۴۵۰۴	۱۵۵۹۴	۱۴۴۲۴	۷۹۲۲۹	۲۰۰۲-۰۳
۲۰.۲۳	۴۹۰۱۲۹	۵۱۸۹۸	۱۰۹۴۴	۱۶۸۶۹	۹۹۱۶۵	۲۰۰۳-۰۴
۱۴.۸۶	۶۱۹۱۱۶	۴۱۳۱۲	۱۶۷۵۴	-۴۴۳۹	۹۱۹۷۱	۲۰۰۴-۰۵
۱۶.۰۵	۶۷۶۳۸۷	۵۵۳۵۷	۱۳۴۲۵	۱۲۴۵۷	۱۰۸۵۶۵	۲۰۰۵-۰۶
۱۵.۵۰	۸۶۸۲۲۲	۳۱۸۸۱	۳۴۹۱۰	۱۹۵۷۴	۱۳۴۶۰۸	۲۰۰۶-۰۷
۱۳.۵۳	۱۲۳۷۹۶۵	۱۱۰۶۶۱۹	۶۳۷۷۶	۷۰۶	۱۶۷۵۰۱	۲۰۰۷-۰۸
۱۵.۵۸	۱۲۸۳۸۶۵	-۶۵۰۴۵	۷۶۸۳۱	۲۰۴۳۱	۲۰۳۲۰۹	۲۰۰۸-۰۹
۱۹.۶۲	۱۲۵۹۶۶۵	۱۵۳۹۶۷	۹۴۲۵۸	۱۴۲۵۳	۲۴۷۱۱۲	۲۰۰۹-۱۰

منبع: هند بوک RIB. آمارهای اقتصاد هند (۲۰۱۰-۲۰۰۹)

نکته (جدول ۲)؛ (اطلاعات این جدول مربوط به سرمایه گذاری مستقیم خارجی، از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۰ می‌باشد که این داده‌ها با بهترین شیوه‌های بین‌المللی و اطلاعات سازمان‌های بین‌المللی در مورد هند پوشش داده شده است. و قابل مقایسه با داده‌های سرمایه گذاری مستقیم خارجی FDI با سال‌های قبل خود نمی‌باشد. چون ما تنها به مقایسه آن با داده‌های انتقال شبکه خصوصی یعنی همان (وجوه ارسالی افراد از طریق شبکه‌های خصوصی می‌باشد) پرداخته‌ایم.

نمودار (۴): عمده جریان سرمایه به اقتصاد هند

Source: Research findings

همانطور که در نمودار (۴) مشاهده می‌شود، سرمایه‌های خارجی تمایل (روند، حرکت) به بیشتر شدن یا جریان بیشتر در زمان مطلوب را دارند یعنی زمانی که بحران اقتصادی یا تحریم‌های اقتصادی وجود نداشته باشد. و زمینه‌های سرمایه‌گذاری در هندوستان مهیا باشد. و همچنین سرمایه‌گذاری‌های خارجی تمایل (روند، حرکت) به کمتر شدن یا جریان کمتر در زمان نامطلوب را دارند یعنی زمانی که بحران اقتصادی جهانی و تحریم‌های اقتصادی بر ضد هند وجود داشته باشد. و زمینه‌های سرمایه‌گذاری در هندوستان مهیا نباشد.

این وضعیت را می‌توان با در نظر گرفتن مثال: جریان FIIS در زمان‌های ۲۰۰۹، ۲۰۱۰، ۲۰۱۳، ۲۰۱۴، در هند توضیح داد بدین صورت که در طول بحران مالی که در این سالها در جهان و متقابلاً در هند رخ داده است خروج سرمایه‌های خارجی و بزرگ وجود دارد؛ اما وجوه ارسالی تمایل (روند، حرکت) به افزایش در دوره‌هایی که بحران مالی وجود دارد نشان می‌دهد یعنی در هر دوره مثبت و منفی اقتصادی وجوه ارسالی حرکت به سوی افزایش را نشان می‌دهد. به عنوان مثال، وجوه ارسالی به کشورهای در حال توسعه همچنان و به طور پیوسته در دوره‌های ۱۹۹۸ تا آپریل ۲۰۱۳ که آخرین آمارهای بانک جهانی و سازمان ملل است، و به افزایش را نشان می‌دهد. که در آپریل سال ۲۰۱۳ این میزان به ۵۲۸.۷۶۹.۵۱۶.۳ میلیون دلار رسیده است (world.Bank, 2013). پس باید گفت که بر حسب نمودار (۴) وقتی جریان سرمایه خارجی از جمله FDI، FIIS در پی بحران شرق آسیا کاهش در هندوستان را نشان می‌دهد وجوه ارسالی می‌تواند به عنوان یک منبع بزرگ مالی در دو سطح خرد و کلان اقتصادی در هندوستان اثرات مثبتی بر جا بگذارد. اما با راهکارها و مکانیسم‌های مختلف. پس همانطور که می‌دانیم وجوه ارسال شده توسط مهاجران در واقع برای مصرف خانواده‌ها یا افراد وابسته به مهاجران استفاده می‌شود. مانند ایجاد دارایی، پس اندازه‌های کوچک و سرمایه‌گذاری‌های مختلف این افراد دریافت‌کننده وجوه در آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و یا راه اندازی برخی از کسب و کارهای کوچک می‌باشد. که می‌تواند تأثیر مثبت در تشکیل سرمایه انسانی هم برای کشور و هم برای خانواده باشد. همچنین پس اندازه‌های کوچک خانواده مهاجر می‌تواند یک سرمایه‌گذاری برای بخش صنعت باشد در صورتی که مؤسسات مالی و بانک‌های دریافت‌کننده این سرمایه‌گذارها بتوانند از آن به درستی استفاده کنند (IMF, 2008).

از آنجا که، ما در حال بررسی و بحث در مورد نقش وجوه ارسالی به عنوان یک منبع تأمین مالی توسعه هستیم؛ لازم است تا به بحث در مورد نقش مؤسسات و نهادهای قرض الحسنه و نهادهای کوچک مالی در تسهیل جریان پول پردازیم. همانطور که می‌دانیم نهادهای سرمایه‌گذاری نقش مهمی در روند توسعه دارند. مانند: ارائه اعتبار به افراد فقیر جامعه، که همین اعتبارها (سرمایه‌ها، وام‌ها) می‌تواند بوسیله وجوه ارسالی توسط مهاجران باشد. که می‌تواند مشکلات اعتباری برای ارائه اعتبار و سرمایه به افراد فقیر جامعه را حل کرده و فرآیند توسعه در کشور هندوستان کمک شایانی کند. پس برای ایجاد این اتفاق، باید تمرکز و سیاست بر روی وادار کردن یا تشویق کردن نهادهای سرمایه‌گذاری برای گرفتن وجوه ارسالی از مهاجران برای تأمین سوخت فعالیت‌های تولیدی، و دادن اعتبار از طریق این وجوه هات به کارآفرینان جامعه باشد (Hussein, Sasikumar, 2007). در نهایت می‌توان مشاهده کرد که جریان پول مداوم به کشور (هندوستان) می‌تواند اثرات مثبت در محیط زندگی افراد، ایجاد و ارائه اعتبار به کارگاه‌های تولیدی و کارآفرینان، بگذارد. که همین عوامل یا بخش‌ها می‌تواند در ساختن کشوری با امید به زندگی بالا و ثبات اقتصادی حائز اهمیت باشد. چرا که این دسترسی به بازار سرمایه بین‌المللی می‌تواند اعتبار و سرمایه لازم را برای ایجاد زیرساخت‌های مناسب توسعه و پرژه‌های بزرگ فراهم کند (Ratha, 2007).

وجوه ارسالی و اهمیت در متغیرهای اقتصاد کلان

باید گفت که به غیر از اثر وجوه ارسالی در سطح خرد یعنی خانواده‌ها، می‌تواند در سطح کلان از طریق افزایش مصرف خانواده‌ها با دریافت وجوه ارسالی از طرف مهاجر و همچنین سرمایه‌گذاری این وجوه در مؤسسات، و کارگاه‌های تولیدی مؤثر باشد. یا به عبارت دیگر می‌تواند در تولید ناخالص داخلی کشور هند کمک کند. و ما از طریق این بخش‌ها اندازه یا میزان وجوه ارسالی را در ابعاد کلان اقتصادی مانند درآمد ملی، مصرف، پس انداز، و سرمایه‌گذاری تجزیه و تحلیل کنیم.

پس اگر نسبت بدهی به صادرات کالا و خدمات را در نظر بگیریم و پول‌های ارسالی یعنی وجوه ارسالی را از مخرج (کسر) خارج کنیم مشاهده می‌شود که شاخص‌های بدهی به طور قابل توجهی افزایش می‌یابند. در نهایت با محاسبات انجام شده و مدل نسبت بدهی به صادرات، که مخرج آن را وجوه ارسالی در نظر بگیریم مشاهده می‌شود که وجوه ارسالی می‌تواند در ارزیابی بهتر اعتبارات و رتبه بندی آن اثر مثبتی بگذارد (Mahapatra, Ratha, 2007).

جدول (۳): وجوه ارسالی به عنوان درصدی از متغیرهای اقتصاد کلان

Remittances as Percentage of (see appendix)				Year
Gross Domestic Capital Formation	Gross Domestic Saving*	Private Final Consumer Expenditure	GDP at Market Price	
۱.۳۴	۱.۴۳	۰.۲۶	۰.۰۲	۱۹۷۱-۷۲
۱.۲۲	۱.۲۷	۰.۲۳	۰.۰۲	۱۹۷۲-۷۳
۱.۲۹	۱.۳۴	۰.۲۸	۰.۰۳	۱۹۷۳-۷۴
۱.۷۷	۱.۸۶	۰.۳۶	۰.۰۴	۱۹۷۴-۷۵
۳.۱۳	۳.۱۱	۰.۶۷	۰.۰۷	۱۹۷۵-۷۶
۴.۷۲	۴.۳۶	۱.۱۱	۰.۱۲	۱۹۷۶-۷۷
۵.۹۵	۵.۵۱	۱.۴۱	۰.۱۷	۱۹۷۷-۷۸
۴.۶۱	۴.۶۳	۱.۲۸	۰.۱۶	۱۹۷۸-۷۹

۷.۰۷	۷.۲۴	۱.۹۰	۰.۲۷	۱۹۷۹-۸۰
۷.۳۳	۷.۹۱	۱.۹۰	۰.۳۱	۱۹۸۰-۸۱
۶.۰۴	۶.۵۵	۱.۵۷	۰.۲۷	۱۹۸۱-۸۲
۶.۶۵	۷.۱۵	۱.۷۱	۰.۳۲	۱۹۸۲-۸۳
۶.۴۹	۶.۹۲	۱.۵۸	۰.۳۲	۱۹۸۳-۸۴
۶.۰۹	۶.۵۳	۱.۶۱	۰.۳۵	۱۹۸۴-۸۵
۴.۵۳	۵.۰۶	۱.۳۴	۰.۳۰	۱۹۸۵-۸۶
۴.۶۲	۵.۱۳	۱.۳۱	۰.۳۲	۱۹۸۶-۸۷
۴.۴۲	۴.۸۴	۱.۳۸	۰.۳۶	۱۹۸۷-۸۸
۳.۸۶	۴.۴۱	۱.۳۱	۰.۳۶	۱۹۸۸-۸۹
۳.۲۱	۳.۵۸	۱.۱۵	۰.۳۴	۱۹۸۹-۹۰
۲.۵۰	۲.۸۶	۰.۹۸	۰.۳۱	۱۹۹۰-۹۱
۶.۴۹	۶.۶۵	۲.۱۵	۰.۷۸	۱۹۹۱-۹۲
۶.۴۷	۷.۰۳	۲.۲۹	۰.۸۸	۱۹۹۲-۹۳
۸.۴۸	۸.۶۹	۲.۹۳	۱.۲۴	۱۹۹۳-۹۴
۹.۸۰	۱۰.۲۷	۳.۹۰	۱.۷۹	۱۹۹۴-۹۵
۹.۱۹	۹.۸۵	۳.۸۱	۱.۸۷	۱۹۹۵-۹۶
۱۳.۲۹	۱۴.۰۴	۴.۹۶	۲.۶۷	۱۹۹۶-۹۷
۱۱.۳۴	۱۲.۰۴	۴.۵۳	۲.۵۶	۱۹۹۷-۹۸
۱۰.۶۰	۱۱.۰۹	۳.۸۶	۲.۳۸	۱۹۹۸-۹۹
۱۰.۵۰	۱۰.۹۷	۴.۲۴	۲.۷۲	۱۹۹۹-۰۰
۱۱.۴۹	۱۱.۷۸	۴.۳۹	۲.۹۰	۲۰۰۰-۰۱
۱۴.۱۴	۱۳.۷۷	۵.۰۲	۳.۴۵	۲۰۰۱-۰۲
۱۲.۸۲	۱۲.۲۵	۵.۱۱	۳.۵۷	۲۰۰۲-۰۳
۱۳.۰۶	۱۲.۲۵	۵.۸۳	۴.۱۳	۲۰۰۳-۰۴
۹.۱۰	۹.۲۲	۵.۰۰	۳.۵۳	۲۰۰۴-۰۵
۸.۵۳	۸.۸۴	۵.۲۸	۳.۸۲	۲۰۰۵-۰۶
۸.۸۵	۹.۱۳	۵.۸۳	۴.۳۱	۲۰۰۶-۰۷
۹.۰۸	۹.۴۱	۶.۴۵	۴.۹۲	۲۰۰۷-۰۸
NA	NA	۶.۶۸	۵.۶۳	۲۰۰۸-۰۹

منبع: هند بوک RIB، آمارهای اقتصاد هند (۲۰۱۰-۲۰۰۹)

پس با بررسی اطلاعات فوق دو نتیجه می‌توان از آن استنتاج کرد که در زیر توضیح داده شده است:

- جریان وجوه ارسالی در یک دوره نسبی در قبال برخی از متغیرهای اقتصادی کلان کوچک به نظر می‌رسند. که این میزان برای اقتصادی مانند هند تعجب آور نیست. این مقدار کوچک در طول دوران پیش از اصلاحات ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ به عنوان مقدار بسیار ناچیز شناخته می‌شد. اما در دوره بعد از سال ۱۹۹۰ یعنی دوران پس از اصلاحات شاهد افزایش معناداری در آن هستیم. اهمیت نسبی وجوه ارسالی بعد از دوره اصلاحات اقتصادی، هنگامی که جریان پول یعنی حواله‌های ارسالی افزایش قابل ملاحظه‌ای یافت شناخته شد (توجه شود به جدول شماره ۱).
- مبالغ کوچک، جریان وجوه ارسالی به هیچ وجه بی اهمیت نیستند؛ وجوه ارسالی در حدود ۵.۶۳ درصد از تولید ناخالص داخلی، ۶.۹۸ درصد از مخارج مصرفی خصوصی نهایی در سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۹ و ۹.۴۱ درصد از صرفه جویی ناخالص داخلی و ۹.۰۱ درصد از تشکیل سرمایه ناخالص داخلی در سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸ بوده است. این

نسبت در افزایش در میان دوره ۱۹۷۰-۲۰۰۸ حفظ شده است (هر چند صرفه جویی ناخالص داخلی و تشکیل سرمایه ناخالص داخلی در طول ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ در نوسان بوده است).

از این رو باید گفت که چنین هم ارزی، مقایسه فرضی را فراهم می‌کند. و همانطور که میدانیم، وجوه ارسالی در، درآمد افراد کشور و خود کشور به عنوان عامل خارجی در درآمد گنجانده نشده است. و حتی آن را در درآمد ملی و حسابداری ملی وارد نمی‌کنند (Nayyar, 1994). پس چیزی که ما در بررسی و تلاش رسیدن به آنیم (وجوه ارسالی و تأثیر آن)، نشان می‌دهد که تمام وجوه ارسالی در مصرف، پس انداز، و سرمایه گذاری و استفاده آن در هند برابر با ۶.۹۸ درصد، ۹.۴۱ درصد، و ۹.۰۱ درصد از تولید ناخالص داخلی را به ترتیب به خود اختصاص داده‌اند. اما هیچ مدرکی در سطح کلان نیست که ما را قادر به تخصیص وجوه ارسالی در استفاده‌های معمول (مصرف، پس انداز، و سرمایه گذاری) یاری کند و اگر هم هست دولت‌ها اجازه چنین کاری را نمی‌دهند.

اگر چه تأثیر وجوه ارسالی بر درآمد کشور و افراد هند در مصرف و سرمایه گذاری به صورت حاشیه‌ای شناخته می‌شود. اما آن برای شهرها و ایالت‌هایی مانند کرالا و برخی از مناطق خاصی از هند کاملاً قابل توجه است. مانند کرالا، گجرات غربی، و شرق اوتار، پرادش، چرا که مهاجرت به آمریکا، کانادا، و به کشورهای خلیج فارس بیشتر از این مناطق می‌باشند.

پس میزان وجوه ارسالی هرچه باشد، این پتانسیل را دارد که استاندارد زندگی مردمی که از فقیرترین مناطق مهاجرتی جهان فرستاده می‌شوند را بالا ببرد. با داشتن تأثیر بر درآمد آن‌ها، مصرف و پس انداز، که به عنوان مثال برای مناطق کرالا در هند این وجوه در مصرف خانوار، آموزش و پرورش، پرداخت بدهی‌هایشان، ساخت و ساز و نوسازی ساختمان‌شان، و سپرده‌های بانکی‌شان، به ترتیب ۸۶ درصد، ۳۶ درصد، ۲۷ درصد، ۱۱ درصد، ۸ درصد تأثیر گذاشته است (Kannan and Hari, 2002).

۴-۴- وجوه ارسالی و موجودی از پرداخت (BOP)

مهم‌ترین تأثیر کلان اقتصادی، وجوه ارسالی در BOP (به خصوص حساب جاری) از طریق تأثیر آن بر اقتصاد کلان هند می‌باشد. در نتیجه در نظر گرفتن میزان وجوه ارسالی در زمینه BOP لازم می‌باشد. بنابراین اهمیت وجوه ارسالی در رابطه با مؤلفه‌های انتخاب شده از BOP در روندهای آنها در جدول (۴) آورده شده است. این جدول و داده‌ها نشان می‌دهند که اهمیت نسبی جریان پول‌های ارسالی به سرعت در حال افزایش در سال ۱۹۷۰ می‌باشد. که اوج آن را در سال ۱۹۸۰ می‌توان مشاهده کرد. اما پس از سال ۱۹۹۰ این روند در حال افت و خیر یا نوسان بوده است. اما به طور متوسط می‌توان گفت که وجوه ارسالی ۶.۵ درصد از کل صادرات را در آوریل ۱۹۷۰ و ۲۰ الی ۳۵ درصد از کل صادرات را در سال ۱۹۸۰ شامل می‌شود که این حدود برای تأمین مالی حدود ۲۰ درصد از واردات و ۵۰ درصد از کسری تجاری کافی می‌باشد. و در طول سال ۱۹۹۰ و پس از آن؛ وجوه ارسالی در محدوده ۲۲ تا ۴۶ درصد از سود صادرات و ۲۷ درصد در لایحه واردات باقی مانده است. که ۱۶ درصد از لایحه واردات پس از ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۴ به علت افزایش واردات بسیار تأثیر گذار و چشمگیر بوده است. تا آنجا که توانسته کسری تجاری را در سال به میزان دو برابر از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۴ کاهش دهد. اما از سال ۲۰۰۴ تأثیر وجوه ارسالی کاهش یافت آن هم به

دلیل افزایش حجم تجارت خارجی و افزایش یکپارچگی اقتصاد این کشور با اقتصاد جهانی بود. که در جدول (۴) می‌توانید داده‌ها و اطلاعات مورد نظر را مشاهده کنید.

جدول (۴): وجوه ارسالی و موازنه تجاری (هندوستان)

Year	Remittances as percentage of (see appendix)			Current a/c receipt
	Export	Import	Balance of trade deficit	
۱۹۷۱-۷۲	۶.۴۷	۵.۷۰	-۴۸.۰۸	۴.۸۳
۱۹۷۲-۷۳	۵.۰۲	۵.۳۰	-۹۵.۱۰	۳.۹۸
۱۹۷۳-۷۴	۵.۷۹	۴.۹۴	-۳۳.۸۰	۳.۰۴
۱۹۷۴-۷۵	۶.۸۸	۵.۰۷	-۱۹.۲۴	۵.۳۱
۱۹۷۵-۷۶	۱۰.۹۳	۸.۳۸	-۳۵.۹۰	۷.۵۴
۱۹۷۶-۷۷	۱۴.۶۸	۱۴.۸۸	-۱۰۹۵.۷۹	۱۰.۲۸
۱۹۷۷-۷۸	۲۰.۳۸	۱۸.۳۱	-۱۷۹.۹۸	۱۳.۴۸
۱۹۷۸-۷۹	۱۹.۰۹	۱۶.۰۵	-۱۰۰.۷۸	۱۲.۲۷
۱۹۷۹-۸۰	۲۷.۳۳	۱۹.۱۸	-۶۴.۳۹	۱۶.۲۳
۱۹۸۰-۸۱	۳۱.۶۷	۱۶.۹۳	-۳۶.۴۰	۱۷.۱۶
۱۹۸۱-۸۲	۲۵.۹۴	۱۴.۸۸	-۳۴.۹۰	۱۵.۰۳
۱۹۸۲-۸۳	۲۷.۴۶	۱۶.۹۱	-۴۴.۰۳	۱۶.۲۶
۱۹۸۳-۸۴	۲۶.۹۹	۱۶.۶۶	-۴۳.۵۱	۱۵.۸۲
۱۹۸۴-۸۵	۲۵.۲۶	۱۷.۳۲	-۵۵.۰۴	۱۴.۸۴
۱۹۸۵-۸۶	۲۴.۷۹	۱۳.۷۴	-۳۰.۸۲	۱۴.۳۹
۱۹۸۶-۸۷	۲۳.۹۰	۱۴.۸۱	-۳۸.۹۳	۱۴.۳۶
۱۹۸۷-۸۸	۲۲.۳۲	۱۵.۷۳	-۵۳.۲۶	۱۴.۰۲
۱۹۸۸-۸۹	۱۸.۹۹	۱۳.۶۰	-۴۷.۹۹	۱۲.۳۳
۱۹۸۹-۹۰	۱۳.۷۳	۱۰.۷۵	-۴۹.۵۲	۹.۴۶
۱۹۹۰-۹۱	۱۱.۴۰	۸.۵۹	-۳۴.۹۰	۸.۰۸
۱۹۹۱-۹۲	۲۱.۳۰	۱۹.۶۱	-۲۴۶.۳۱	۱۳.۹۰
۱۹۹۲-۹۳	۲۰.۹۱	۱۷.۷۱	-۱۱۵.۹۰	۱۳.۹۱
۱۹۹۳-۹۴	۲۳.۶۸	۲۲.۵۹	-۴۹۳.۰۱	۱۵.۶۹
۱۹۹۴-۹۵	۳۰.۷۴	۲۸.۲۵	-۳۴۸.۳۴	۱۵.۳۳
۱۹۹۵-۹۶	۲۶.۹۵	۲۳.۳۶	-۱۷۵.۶۴	۱۷.۲۹
۱۹۹۶-۹۷	۳۷.۰۱	۳۱.۶۵	-۲۱۸.۷۲	۲۲.۵۶
۱۹۹۷-۹۸	۳۳.۶۴	۲۸.۳۹	-۷۸-۱۸۱	۲۰.۲۳
۱۹۹۸-۹۹	۳۰.۹۴	۲۴.۲۵	-۱۱۲.۰۹	۱۷.۴۲
۱۹۹۹-۰۰	۳۳.۳۰	۲۴.۶۹	-۹۵.۴۳	۱۸.۲۶
۲۰۰۰-۰۱	۲۸.۸۹	۲۵.۴۷	-۲۱۵.۴۱	۱۶.۷۴
۲۰۰۱-۰۲	۳۵.۲۳	۳۰.۰۳	-۲۰۳.۵۱	۱۹.۱۷
۲۰۰۲-۰۳	۳۱.۰۵	۲۶.۶۶	-۱۸۸.۳۳	۱۷.۳۰
۲۰۰۳-۰۴	۳۳.۸۰	۲۷.۶۱	-۱۵۰.۸۴	۱۸.۴۱
۲۰۰۴-۰۵	۲۴.۵۰	۱۸.۳۶	-۷۳.۱۵	۱۳.۳۹
۲۰۰۵-۰۶	۲۳.۷۹	۱۶.۴۴	-۵۳.۲۲	۱۲.۷۱
۲۰۰۶-۰۷	۲۳.۵۴	۱۶.۰۲	-۵۰.۰۹	۱۲.۳۶
۲۰۰۷-۰۸	۲۵.۵۴	۱۶.۵۵	-۴۶.۹۹	۱۳.۳۷
۲۰۰۸-۰۹	۲۶.۵۰	۱۵.۵۷	-۳۷.۷۳	۱۳.۴۳

منبع: هند بوک RIB، آمارهای اقتصاد هند (۲۰۰۹-۲۰۱۰)

(موازنه تجاری کمبود یا افزایش = صادرات و واردات)؛ (دریافت حساب جاری = صادرات + دریافت نامرئی)

با توجه به جدول (۴)، و داده‌های آن، می‌توان نتیجه گرفت که وجوه ارسالی و ارتباط آن با مهاجرت‌های بین‌المللی در هند و موازنه پرداخت و موازنه تجاری آن در اقتصاد هند مثبت می‌باشد. یعنی جریان وجوه ارسالی سهم بزرگی در اقتصاد کلان هند دارد و توانسته است با تأمین مالی کسری تجاری را در این کشور کاهش دهد و سطح رضایت بخشی در موازنه تجاری این کشور بوجود آورد.

۴-۵- وجوه ارسالی و نرخ ارز (هند)

پس از بحث در مورد تأثیر وجوه ارسالی در BOP، در نظر گرفتن اثر متقابل وجوه ارسالی و نرخ ارز لازم می‌باشد. همانطور که می‌دانیم، کاهش ارزش مداوم روپیه در مقابل دلار آمریکا در طول نیمه اول ۱۹۷۰ که تقریباً تفاوت بین نرخ ارز بازار و نرخ رسمی ارز را حذف کرد، و منجر به افزایش جریان پول و کاهش ارزش پول داخلی شد که به عنوان "افزایش ثروت باد آورده" شناخته می‌شود (Nayyar, 1994). همین افزایش ثروت باد آورده باعث شد تا مهاجران وادار به استفاده بیشتر از آن (یعنی دلار) و ارسال زیاد آن به کشورشان شوند که همین امر باعث شد تا مهاجران با ارسال پول یعنی ارز خارجی (دلار) موجب سرمایه‌گذاری بیشتر در کشورشان شوند. و همین امر باعث شد تا وجوه ارسالی مهاجران به کشورشان بیشتر از طریق کانال‌های رسمی صورت گیرد که همین امر یکی از دلایل افزایش فوق‌العاده در وجوه ارسالی مهاجران بعد از سال ۱۹۹۰ می‌باشد.

با این حال، در طرف دیگر سکه؛ جریان پول زیادی می‌تواند باعث تورم و تخصیص منابع از بخش قابل معامله به بخش غیر قابل تجارت شود که می‌تواند اثرات نامطلوبی بر اقتصاد کشور هند بگذارد. این وضعیت همچنین باعث نگرانی در مورد موقعیت بین‌المللی و پایداری اقتصادی را بالا برد. و تأثیر خورد را با ایجاد کسری تجاری و تکرار آن در سالهای مختلف نشان داد. که این پدیده با عنوان بیماری هندی شناخته شده است (Acosta, 2007).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به مطالب و داده‌های بررسی شده، می‌توان به این نتیجه رسید که، هند در حال حاضر با توجه به افزایش فوق‌العاده در حجم مهاجرت‌های بین‌المللی و همچنین بر اساس آمارهای اقتصادی این کشور و آمارهای مختلف آن در بانک جهانی و سازمان ملل، در سال ۱۹۷۱ تا آپریل سال ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به عنوان برترین و بزرگترین کشور دریافت‌کننده وجوه ارسالی توسط مهاجران در طول سال‌های مختلف می‌باشد. و اطلاعات نشان می‌دهد که این وجوه ارسالی تأثیر بسزایی در هر دو سطح اقتصاد خرد (خانواده) و کلان هندوستان داشته است. که امروزه با گسترش فقر و نابرابری‌های اجتماعی در جهان و هند نشان می‌دهد که این وجوه بسیاری از فقرا هندوستان را در ایالت‌هایی مانند کرالا و هند شرقی به یک خانواده یا فرد کارآفرین تبدیل کرده است. و تأثیر خود را در عرصه‌های مختلف زندگی افراد از جمله بهداشت، درآمد، سرمایه‌گذاری، آموزش و پرورش گذاشته است. پس باید گفت که وجوه ارسالی، به عنوان یک نتیجه از مهاجرت بین‌المللی، پربارترین اکسیر برای خلاصی از شر مشکلات اقتصادی از جمله فقر در این کشور می‌باشد.

از آنجا که این مطالعه بیشتر از روش تجزیه و تحلیل وجوه ارسالی در متغیرهای مختلف اقتصاد کلان مانند تولید ناخالص داخلی، هزینه‌های خصوصی مصرف‌کننده نهایی، صرفه‌جویی آن (پس‌انداز)، سرمایه‌گذاری، تعادل پرداخت،

نرخ ارز، سرمایه‌گذاری خارجی FDI، و سرمایه‌گذاری نهادی FII و غیره استفاده کرده است. باعث شده است تا تلاش ما؛ اساساً بر اقتصاد کلان و تأثیر وجوه ارسالی بر توسعه اقتصادی در سطح کلان ملی هند باشد. نتایج نشان می‌دهد که روند افزایش در وجوه ارسالی برای دوره‌های ۱۹۷۱ تا ۲۰۰۸ و با برخی از نوسانات تا ۲۰۱۳ ادامه داشته است. که این روند افزایش را می‌توان متأثر از عوامل مختلف مانند: انتقال وجوه ارسالی از کانال‌های غیر رسمی به کانال‌های رسمی، افزایش حجم مهاجرت‌های بین‌المللی در هند با توجه به اصلاحات اقتصادی دولت هند و تغییر چارچوب مقررات مهاجرت‌های بین‌المللی دانست. و در نتیجه همین افزایش مهاجرت‌ها و وجوه ارسالی توانسته است به طور قابل توجهی ذخیره ارزی^(ارز خارجی) که ریشه و زیر ساخت بسیاری از سرمایه‌گذاری‌های عمرانی و تولیدی می‌باشد را افزایش داده است و باعث تغییر و اثر مثبت در بسیاری از متغیرهای اقتصاد کلان این کشور شود. (جدول ۱، ۲، ۳، و ۴) گویای این مطالب هستند.

همچنین اطلاعات و بررسی‌ها در مورد واردات و صادرات "Import and Export" موازنه تجاری، و بررسی کسری تجاری هندوستان نشان داد که وجوه ارسالی در تأمین ذخایر ارز خارجی و کاهش کسری تجاری یا کسری حساب جاری در این کشور مؤثر می‌باشد. و نکته‌ای که در این بین وجود دارد این است که این وجوه ارسالی فقط برای موارد خاص مانند افزایش ارز خارجی یا غیره مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و از نظر منبع مالی توسعه خارجی نقطه مقابل آن حساب می‌شود. یعنی ارسال وجوه ارسالی در همه شرایط بحران اقتصادی و یا تحریم‌های اقتصادی وجود دارد اما سرمایه‌گذاری خارجی یا ورود ارز خارجی از طریق سرمایه‌گذاران و کشورهای مختلف در زمان‌های بحران اقتصادی یا تحریم‌های اقتصادی کاهش می‌یابد. پس وجوه ارسالی در کنترل باید باشد یعنی یک سازمان یا کانال رسمی پایدار اطلاعات و داده‌های مختلف این وجوه را باید بررسی و در اختیار دولت قرار دهد و دولت سعی کند این وجوه دریافتی را به جای استفاده مستقیم و کوتاه مدت خانواده‌ها در توسعه ملی و دراز مدت سرمایه‌گذاری کند تا یک سطح بالاتری هم برای خانواده‌های مهاجرین و هم برای اقتصاد کلان یا ملی ایجاد شود. پس اگر هدف را به حداکثر رساندن منافع توسعه در سطح ملی و کلان قرار دهیم باید پیشنهادات یا برنامه‌های زیر را مورد اجرا قرار دهیم:

* ایجاد سیاست‌های مناسب دولت در جذب وجوه ارسالی مهاجران و هدایت آنها به کانال‌های رسمی؛
* ایجاد یک سازمان یا بخش به عنوان متولی بررسی وجوه ارسالی مهاجرین و آگاهی از مهاجرت آنها به نقاط مختلف؛

* آموزش و فرهنگ‌سازی برای خانواده‌های مهاجران برای سرمایه‌گذاری و سپرده بخش از وجوه خود؛
* ارائه مشوق‌های مالی و از بین بردن محدودیت در بازگشت مهاجران به وطن خود، و حذف برخی از الزامات در صدور مجوز برای مهاجران؛

* سیاست به حداکثر رساندن منافع توسعه وجوه ارسالی و جذب آنها در شرکت‌های کوچک و میکرو از طریق واسطه‌های مالی و مؤسسات مختلف؛

* حمایت‌های مختلف از مهاجران و وجوه ارسالی آنها در ایجاد رابطه متقابل بین مؤسسات و مهاجران، که باعث می‌شود تا مهاجران وجوه خود را در این مؤسسات سپرده گذاری کنند و مؤسسات هم اعتبارات لازم برای ایجاد کارگاه‌های تولیدی و حتی خرید سوخت فعالیت‌های تولیدی مهاجران در اختیار آنها قرار دهند.

در نهایت باید توجه اساسی به زیر ساخت‌های مختلف فیزیکی و حتی انسانی در هند شود تا وجوه ارسالی در سطح بالاتری برای توسعه کشور در سطح کلان قدم بردارد یا مورد استفاده قرار گیرد. و وجوه ارسالی با تأثیر خود در ایجاد سرمایه دایمی و انتقال فناوری از طریق تأمین ارز خارجی می‌تواند در سطح کلان اقتصادی هند و توسعه اقتصادی آن مؤثر واقع شود.

منابع

- 1-Acosta et al, (2007), 'Remittances and the Dutch disease', Federal Reserve Bank of Atlanta, Working paper Series.
- 2-Akbariyan Roniz, S.R, (2006), "role and function of small towns in rural development (Case Study: Roniz rural district)", M. Sc. Discipline in Geography and Rural Planning, Department of Human Geography, Tehran University.
- 3-Aslani, S.M, (2009), "internal migration and national security, Tehran: National Defense University".
- 4-Ben-Gad, Michael, (2004), The Economic Effects Of Immigration A Dynamic Analysis", Journal Of Economic Dynamics & Control, 28.
- 5- De Haas, H. (2006), Migration and Development in Southern Morocco. The Disparate Socio-Economic Impacts of Out-Migration on the Todgha Oasis Valley. Ph.D. Thesis, Radboud University, Nijmegen.
- 6- De Bruyn, (2006), Tom and Wets, Johan, Remittances in the Great Lakes Region, Prepared for IOM (International Organization for Migration). Leuven: Katholieke Universities.
- 7-Fathinia, Ebrahim, Shahed, S.H, (2016), "Globalization and spatial analysis immigration; remittances and development at the international level (Geographical information system, GIS)" International conference of Management Elites which was held on June in Tehran-Iran.
- 8- Kannan, K.P. and K.S. Hari, (1972-2002), 'Kerala's Gulf Connection: Remittances and their Macroeconomic Impact 1972-2002', Centre for Development Studies, Thiruvananthapuram, Kerala.
- 9-Lipton, M., (1980), Migration from the rural areas of poor countries: the impact on rural productivity and income distribution, World Development, 8, 1-24.
- 10- McKinley, Brunson, (2003), International migration and development: the potential for a win-win-situation. New York: International Organization for Migration.
- 11- Miguet, Florence, (2008), "Voting About Immigration Policy: What Does The Swiss Experience Tell Us?", European Journal Of Political Economy, 24.
- 12- Murat, M., B. Pistorosi, et al, (2008), "Italian Diaspora and Foreign Direct Investment: A Cliometric Perspective," Working Paper, No.13.
- 13-Nayyar, Deepak, (1994), 'Migration, Remittances and Capital Flow: The Indian Experience', Oxford University Press, New Delhi.
- 14- Rapoport, H. and F. Docquier, (2005), "The Economics of Migrants' Remittances," Discussion Paper, No. 1531.
- 15- Ratha, D. (2003), "Workers' Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance," World Bank. Global Development Finance 2003, Chapter 7.
- 16-Ratha, Dilip. (2007), Leveraging remittances for development. MPI Policy Brief. Washington, D.C: Migration Policy Institute.
- 17-Reserve Bank of India, (2008,2009,2010), 'Handbook of Statistics on the Indian Economy. RBI Bulletin, Mumba.

- 18-Ratha Dilip and Mohapatra, Sanket, (2007), '*Increasing the Macroeconomic Impact of Remittances on Development*', Development Prospects Group, The World Bank, Washington DC.
- 19-Ratha, Dilip, (2003), '*Worker's Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance*', Global Development Finance, The World Bank, Washington DC.
- 20-Reza Rezvani. Mohammad, Fathinia. Ebrahim, Hajilou. Mahdi. (2014), Meta-analysis of globalization effects, international immigration and remittance funds on the development of the world countries, Applied mathematics in Engineering, Management and Technology 2014 International Conference of Modern Research in Humanities (Aug): 17-29 Tehran- Iran.
- 21- Sasikumar, S.K. and Hussain, Zakir, '*Migration, (2007), Remittances and Development: Lessons from India*', V.V. Giri National Labour Institute, Noida, Uttar Pradesh.
- 22-Sajjadpour, Seyed Mohammad Kazim, (2005), '*conceptual framework and operational management of international migration, Case Study: Iran*'
- 23- United Nations, (2009), Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- 24- Van Doorn, J. Migration, (2001), Remittances and Small Enterprise Development. Geneva: ILO.
- 25- world bank. 1970, 2005-2013.
- 26-www.un.org/, 1990, 2008, 2010.